

1. De troost van de donkerste Psalm

'René, ik waardeer je inzet,' zei iemand een keer tegen mij in een persoonlijk gesprek. 'Je doet echt je best, maar alles wat je zegt, doet alleen maar pijn. Je probeert mij te bemoedigen door te zeggen dat God dichtbij mij is, en dat Hij altijd meegaat, en dat Hij mij wil troosten en helpen. Maar ik vóél daar helemaal niets van! God is voor mij alleen maar de grote Afwezige. Hij is er niet voor mij. En hoe meer jij dan zegt dat God er wél is, hoe groter mijn verdriet wordt. Want ik zou het zo graag willen dat Hij er was, maar Hij is er niet...'

Het was een ingrijpend gesprek. En toen hebben we samen Psalm 88 gelezen, en die Psalm, die gaf een beetje troost. Omdat Heman, de dichter van Psalm 88, diezelfde ervaring heeft, datzelfde gemis voel: 'God, waar bent U nou toch?' Vers 15 en verder: 'HERE, waarom verstoot U mijn ziel? Waarom verbergt U Uw aangezicht voor mij? Ellendig ben ik en stervende van jongs af, ik draag Uw bedreigingen, ik ben radeloos. Uw brandende toorn gaat over mij heen, Uw verschrikkingen doen mij omkomen. De hele dag omringen ze mij als water, ze omsingelen mij, allemaal. Geliefden en vrienden hebt U ver van mij verwijderd, mijn bekenden zijn duisternis.'

Deze Psalm, Psalm 88, wordt wel de 'donkerste Psalm uit de Bijbel' genoemd. De Psalm is geschreven door Heman, de Ezrahiet. Zo staat het in het opschrift in vers 1. Die Heman wordt in de Bijbel een heel wijs mens genoemd. In 1 Koningen 4: 31 staat dat koning Salomo zó ontzettend wijs was, dat hij zélfs wijzer was dan Heman en een paar anderen.

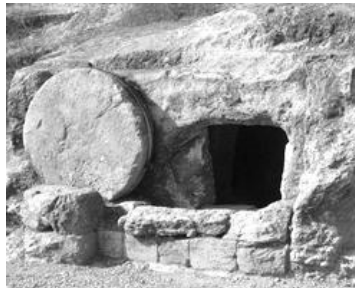
En je merkt: ook een heel wijs iemand als Heman kan diep in de put zitten, en in feite nergens uitkomst zien. De Psalm loopt ook niet uit op een hoopvol einde. Zoiets als: 'Maar ik blijf op U hopen', zoiets. Nee, het staat er niet, het is echt een donkere Psalm.

En misschien geldt het ook wel voor jou, dat juist daarom deze Psalm toch een soort troost biedt. Ook in de Bijbel komt het voor dat mensen geen uitweg zien, en ook dan is er niet altijd weer een bemoedigend woord, of een opbeurend perspectief. Nee, soms is dat er gewoon niet. Kennelijk is dat een ervaring die er óók mag zijn, die óók een plek krijgt in de Bijbel. Het is niet vreemd als jij hier in de kerk zit, of je luistert mee, en God lijkt voor jou alleen maar ver weg. Denk niet dat jij er dan niet meer bij hoort, als jij dat zo beleeft. Want de Bijbel geeft ook dáár woorden aan, ook aan die ervaring.

Weet je wat ik vooral het mooie vind van deze Psalm? Dat Heman, ook al merkt hij niets van God, tóch met zijn gebed naar God toe gaat. Zo begint de Psalm al. Ook al lijkt alles donker en koud, tóch zoekt Heman de HERE op, en toch noemt hij Hem 'HERE, God van mijn heil', dat wil zeggen: 'God van mijn redding'. 'HERE, mijn Redder!' Heman gaat bidden! En hij houdt vol! Vers 2 en 3: 'Overdag en in de nacht kom ik voor U en roep ik. Laat mijn gebed voor Uw aangezicht komen, neig Uw oor tot mijn roepen.' In feite is dat de boodschap van deze Psalm: ook al lijkt God ver weg, blijf roepen! Blijf bidden! Blijf Hem zoeken! Geef het nooit op, nooit!

2. De nood is wel hoog: geen uitzicht over de dood

Intussen is de nood wel heel hoog. Heman heeft de dood voor ogen. En in zijn verdriet en zijn wanhoop kan hij niet verder kijken dan de dood zelf. De dood en het graf, meer ziet hij niet. In deze Psalm gaat het niet over het hiernamaals, het gaat niet over leven na de dood, het gaat niet over de hemel. Het is alsof Heman wil zeggen: 'Dat vind ik goedkope troost. Want hier en nu ben ik in levensgevaar! Ga maar eens naar de begraafplaats. Hoor je daar iemand zingen, iemand die daar in het graf ligt? Hoor je iemand van die doden vertellen hoe goed God is? Luister maar goed, het is één grote stilte. Een doodse stilte.' Vers 11 en 12: 'Zou U wonderen doen aan de doden? Of zouden gestorvenen opstaan en U loven? Zou er van Uw goedertierenheid in het graf verteld worden, van Uw trouw in het verderf?'

Sommige bijbelgeleerden zeggen dat de gelovigen in het Oude Testament helemaal geen zicht hadden op de eeuwigheid, dat zij helemaal niet geloofden in leven na de dood. Die opvatting klopt echt niet. Als David zijn zoontje verliest en moet begraven, zegt hij in 2 Samuël 12: 23: 'Ik zal wel naar hem toe gaan, maar hij zal niet bij mij terugkomen.' Oftewel: 'Hij kan niet terugkomen in dit leven, maar ik ga wel naar hem toe in het eeuwige leven.'

En Job, hij roept het uit in Job 19: 25-27: 'Ik weet echter: mijn Verlosser leeft, en Hij zal ten laatste over het stof opstaan.'

En als zij (de wormen) na mijn huid dit doorknaagd hebben, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen. Ik zelf zal Hem aanschouwen, en mijn ogen zullen Hem zien!'

En zo zijn er meer voorbeelden te geven. Ook de gelovigen in het Oude Testament geloven wel degelijk in leven na de dood. Maar het accent ligt wel veel meer op het hier en nu. En Heman is veel te verdrietig om oog te hebben voor het eeuwige leven. Daarom stelt hij zijn sombere vragen, in vers 11 en 12. In feite zijn het retorische vragen. 'Zou U wonderen doen aan de doden? Of zouden gestorvenen opstaan en U loven? Zou er van Uw goedertierenheid in het graf verteld worden, van Uw trouw in het verderf?'

Het antwoord is duidelijk. 'Nee, natuurlijk niet. God doet geen wonderen aan de doden. Gestorvenen stáán niet op. Ze zullen God niet loven. En natuurlijk wordt er in het graf niet verteld over Gods goedertierenheid, dat wil zeggen: over Zijn trouw, Zijn verbondstrouw.'

Het zijn vragen waar maar één antwoord op is: 'Natuurlijk niet! Nee, dat kan allemaal niet...'

3. Op Pasen wordt alles anders!

Maar dan, honderden jaren na het leven van Heman, eeuwen later, gebeurt er iets dat ál deze vragen opeens compleet in een ander licht zet! Al die eeuwen is het vanzelfsprekend geweest:

'Nee, natuurlijk staan de doden niet op. Natuurlijk kunnen zij God niet loven. Natuurlijk is er niemand die in het graf vertelt over Gods goedertierenheid.' Het is áltijd de realiteit geweest. Dood is dood. Bij het graf houdt alles op.

Maar opeens, in dat graf, vlakbij Jeruzalem, wordt er wél gesproken! Wie is er aan het woord? Twee mannen in blinkend witte kleren, twee engelen. En waar hebben ze het over? Over Gods goedertierenheid! Over de trouw van God aan Zijn woord. Want Jezus had het toch gezegd, dat Hij zou opstaan uit de doden? De engelen zeggen het in Lukas 24: 5-7: 'Waarom zoekt u de Levende bij de doden? Hij is hier niet, maar Hij is opgewekt. Herinner u hoe Hij tot u gesproken heeft, toen Hij nog in Galilea was: De Zoon des mensen moet overgeleverd worden in handen van zondige mensen en gekruisigd worden en op de derde dag opstaan.'

Wat wordt er verteld, daar in dat graf? Dat God dus wél wonderen doet aan de doden! Dat gestorvenen wél opstaan en de HERE loven! En dat er wél van Zijn goedertierenheid verteld wordt in het graf! Alles wat eeuwenlang ondenkbaar leek, is nu opeens werkelijkheid geworden. Pasen zet alles op z'n kop, echt alles! Alles wat tot nu toe vanzelfsprekend leek, is niet meer vanzelfsprekend! Alles leek altijd vast te lopen op de dood en op het graf. Maar nu is dat niet meer zo! Jezus is opgestaan! Hij heeft de dood van binnenuit opgebroken. Hij heeft als het ware de dood als een lat over zijn knie gelegd en hem geknakt, voorgoed beroofd van zijn kracht.

Al die vragen van Heman, ze leken altijd zo simpel. 'Zou U wonderen doen aan de doden?' 'Nee, natuurlijk niet.'

'Zouden gestorvenen opstaan en U loven?' 'Nee, natuurlijk niet.'

'Zou er van Uw goedertierenheid in het graf verteld worden?' 'Nee, natuurlijk niet.' Maar op de Paasmorgen is álles anders geworden! En die boodschap, lieve mensen, heeft ook alles te maken met uw, jouw en mijn leven. Wat hebben wij juist nu die boodschap hard nodig. Want wij leven in een tijd dat ook om ons heen allerlei dingen opeens op losse schroeven staan. Alles wat altijd vanzelfsprekend leek te zijn, is dat opeens niet meer. Het leek vanzelfsprekend dat wij hier in vrede leven, hier in Europa. Maar generaal Eichelsheim heeft ons wakker geschud met zijn dagorder: 'Bereid je voor op andere tijden.' Het leek altijd vanzelfsprekend dat we als Europeanen en Amerikanen elkaar

zouden steunen. Maar het staat nu op losse schroeven. Het leek vanzelfsprekend dat onze dijken het altijd zouden houden. Maar steeds meer deskundigen waarschuwen dat we daar niet te stellig op kunnen rekenen. We leven in een wereld waarin de éne zekerheid na de andere ondersteboven gaat.

Maar juist in die wereld is het een Gódsge­sch­en­k dat ook déze zekerheid voorgoed omver gekegeld is: de dood heeft níét meer het laatste woord! In het graf wordt wel dégelijk verteld over Gods goedertierenheid! Jezus leeft, Hij is opgestaan! En ook wij mogen mét Hem opstaan! We mogen met Hem wandelen in een nieuw leven, waarover niet meer de doem hangt van de dood. Al die donkere wolken, ze zijn weg! 'Ik wandel in het licht met Jezus, het donkere dal ligt achter mij! En ik weet mij in Zijn trouw geborgen, welk een liefdevolle Vriend is Hij!'

En dat is nog niet alles, God zij dank is er nog meer! Ook andere vanzelfsprekendheden gaan op de helling. De Vorst van Pasen, Jezus Christus, Hij geeft nieuw leven, ook waar de dood oppermachtig léék. Zeker anderhalve eeuw leek het onontkoombaar dat het aantal gelovigen in ons land alleen maar achteruit ging. We zijn er állemaal mee opgegroeid: met de terugloop in de kerkgang, de leegloop, de ontkerkelijking, de secularisatie. Het leek wel een soort natuurwet. Ik hoor het zo vaak als ik ergens ga preken: 'Ja, het loopt wel terug, net als overal, hè? Dat zal bij u ook wel zo zijn. Jongeren gaan toch overal weg?'

Het leek een ijzeren wet, en allerlei sociologen bevestigden dat: 'Als een land zich ontwikkelt, neemt het aantal gelovigen af.' Maar God is er ook nog! En als Hij de vragen van Heman kan omkeren, als Hij Jezus uit de dood kan laten opstaan, zou Hij dan ook Zijn kerk niet kunnen laten opstaan uit de dood?

Het zit al een poos in de lucht, de nieuwe belangstelling voor de kerk, maar nu, in de week voor Pasen, is het voor het eerst bevestigd met cijfers. Het stond maandag groot op de voorpagina van het dagblad *Trouw*: 'Voor het eerst zijn jongeren geloviger dan de generatie voor hen'. Van de generatie Z, de jongeren die geboren zijn tussen 2001 en 2007, gelooft 27 %. Dat is 5 % méér dan de generatie daarboven.

Natuurlijk, deskundigen zijn voorzichtig. Of het een trendbreuk is, dat moet de toekomst uitwijzen. Maar de vanzelfsprekendheid dat geloof natuúrlijk steeds verder wegzakt, die vanzelfsprekendheid is doorbroken! En wij wisten dat toch allang? We wéten toch dat we een machtige God hebben, en dat de Heilige Geest werkt? Overigens: het is niet alleen in Nederland zo. In allerlei Europese landen is dezelfde ontwikkeling aan de gang. In Frankrijk, in België, in Finland, in Groot-Brittannië, overal blijkt uit de cijfers dat meer en meer jongeren naar een kerk gaan en zich laten dopen. De vanzelfsprekendheid van de kerkelijke leegloop is werkelijk door God Zélf doorbroken!

In dat nummer van *Trouw* komen een paar jongeren aan het woord. Eén van hen is Zoey Hermsdorf, 24 jaar, studente diergeneeskunde in Utrecht. Ik lees een stukje voor. 'Toen de 24-jarige Zoey Hermsdorf naar Utrecht verhuisde om diergeneeskunde te studeren, kwam ze in een studenten­huis te wonen. Daar woonde een opvallend spontaan en gezellig meisje. Opvallend, omdat het meisje christelijk was, zegt ze. "In mijn toenmalige beeld van geloof was dat best wel iets stoffigs." Naarmate Zoey vaker met haar huisgenoot praatte, groeide haar interesse in het geloof. Iets als bidden bleek bijvoorbeeld wat anders te zijn dan simpelweg iets aan God vragen. "Bidden bleek meer een gesprek met God te zijn", zegt Zoey. "Zij voelde echt Zijn aanwezigheid."

Zelf komt Zoey uit een dorp in Brabant, en is ze van huis uit 'supernuchter'. "Mijn moeder groeide op met een strenge religie, en ziet het geloof als iets dat vooral veel regels kent. Mijn vader had er ook nooit iets mee, en vond dat religie voor strijd in de wereld zorgt." Maar er is meer in het leven dan we kunnen zien, voelde Zoey. "Ik had heel erg de vraag: wat is dat dan? Een andere vriendin zei weer tegen mij dat dat voor haar God, Jezus en de Heilige Geest waren. Toen voelde ik de behoefte om daar duidelijkheid over te krijgen."

Toch zou het nog bijna drie jaar duren voordat ze voet in een kerk zou zetten. "Dat voelde als een hele grote stap, omdat ik heel erg beseft hoe belangrijk die plek is voor christenen. Ik was bang dat

het respectloos zou zijn om daar als niet-gelovige binnen te stappen. Mag ik daar wel zijn? Verstoort ik niks?"

"Maar je kan wel elke keer vragen hoe het in de kerk is – zoals ik bij die vriendin van mij deed – maar dat weet je pas als je er zelf naartoe gaat," zegt Zoey. En na het bezoeken van een dienst voor Goede Vrijdag in de evangelische Motion Church wist ze het inderdaad: "Ik ben er nooit meer weggegaan. Ik voelde me heel erg welkom." Ondertussen wisten allerlei mensen om haar heen nog van niets, zegt ze met een glimlach. (...) Uiteindelijk bleek dat haar ouders haar wel degelijk ondersteunen – haar moeder vroeg of ze zich niet wilde laten dopen. "Oh help, dacht ik eerst. Dat had ik totaal niet verwacht. En ook niet dat mijn ouders ook nog bij mijn doop wilden zijn, wat in de zomer van vorig jaar gebeurde. Toen brak het gesprek tussen ons echt open."

Inmiddels gaat ze niet alleen 's zondags, maar ook doordeweeks naar samenkomsten van de kerk. Binnen haar generatie ziet ze dat mensen op zoek zijn naar zingeving en houvast. "Maar je mag ook zoeken. Bij de een duurt dat langer dan bij de ander. Ik geloof erin dat Jezus met open armen op je staat te wachten."

Aldus Zoey Hermsdorf. Wat altijd zo vanzelfsprekend leek, dat jongeren het christelijk geloof saai en achterhaald zouden vinden, blijkt opeens niet meer vanzelfsprekend te zijn. Het is Pasen geworden! Waar alles doods en kil leek, geeft de hemelse Vader nieuw leven, nieuw geestelijk leven, een nieuw verlangen naar Jezus onder jonge mensen. We leven in een bijzondere tijd, Pasen voor de kerk.

4. Psalm 88 blijft troostrijk, en wordt nóg wonderlijker

Tot slot: terug naar het begin. Voor mijn gesprekspartner was Psalm 88 een troost, juist omdat de Psalm zo donker is, juist omdat de Psalm niet uitloopt op een jubelzang. Is die troost nu weg, nu het Pasen geworden is?

Nee, die troost is niet weg. Want Jezus Christus heeft dezelfde Psalm Zélf ten volle beleefd, zonder een jubelend einde. Je zou kunnen zeggen: Psalm 88 is niet alleen een Psalm van Heman, maar ook een Psalm van Jezus. Niemand heeft deze Psalm zo diep doorleefd als Hij. Niemand heeft de eenzaamheid en de Godverlatenheid meer aan den lijve ervaren als Jezus.

In Jeruzalem staat een kerk op de plaats waar vroeger het huis was van hogepriester Kajafas. In dat huis werd Jezus gevangen gehouden voordat Hij voor de Joodse Hoge Raad kon verschijnen. In het huis is een put die vaak droog staat. Het is goed mogelijk dat Jezus in die put gevangen is gehouden. Als je nu die kerk bezoekt, en de opgravingen van dat huis van Kajafas, kun je afdalen in die put, waar dus mogelijk jouw Verlosser moest verblijven in de donkerste nacht van Zijn leven op aarde. Onderin die put staat een eenvoudige stenen lessenaar met daarop een map. In die map vind je een bijbelgedeelte in vele talen. Ook in het Nederlands. Het bijbelgedeelte is Psalm 88. Een Psalm van Heman. Een Psalm van Jezus.

Als er één is die naast je komt zitten in je verdriet, in je eenzaamheid, in je pijn, dan is het Jezus Christus wel. En Hij is er niet uit verlost. Integendeel, na Zijn verblijf in die put werd Hij gekruisigd. Boven Golgotha werd het donker, drie uur lang, en toen riep Hij het uit: 'Mijn God, Mijn God, waarom hebt U Mij verlaten?' Hij bleef trouw aan Zijn Vader, en Hij bleef trouw aan de mensen tot het einde toe, tot Hij riep: 'Het is volbracht!' Daar, op de heuvel Golgotha, boog Hij het hoofd en gaf Hij de geest.

Wie verscheurd wordt van verdriet en van pijn, wie zich eenzaam voelt en door God verlaten, heeft een Bondgenoot die als geen ander deze pijn kent, deze eenzaamheid, dit verdriet. Zonder een jubelend einde. Maar wie met Hem mee de diepte ingaat, de diepte van het graf, mag ook met Hem opstaan, in datzelfde graf, en achter Hem aan het graf verlaten en het licht binnengaan. Er is geen gemakkelijke route uit de ellende. De route gaat door de dood heen. Maar dan is er ook wel een totale en onverwachte wending ten goede. Alles wat vanzelfsprekend was, gaat ondersteboven. Alles wordt anders. Want als de dood van zijn troon wordt gestoten, dan moet elke vijand vluchten. Dan breekt er werkelijk een nieuwe tijd aan. Een tijd vol goddelijke verrassingen. Een tijd waarin je verbaasd staat, verwonderd, een tijd waarin je wandelt, met Jezus, in het licht! Amen.